

BEBKA

Bursa Eskişehir Bilecik
Kalkınma Ajansı

ULUSAL ÇEVRE POLİTİKALARININ YEREL YANSIMALARI ÇALIŞTAYI

26-27 MAYIS 2011

BURSA

Çalıştay Raporu

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
METODOLOJİ	3
Ön Hazırlık Aşaması.....	3
Çalıştay Metodolojisi	5
ÇALIŞTAY	6
1.Gün Çalışmaları	6
2.Gün Çalışmaları	9
Sektörel Grup Çalışmaları.....	12
a. Bursa Su Grubu	12
b. Bursa Atık Grubu.....	15
c. Bursa Hava Grubu.....	17
d. Eskişehir Su Grubu	20
e. Eskişehir Atık Grubu.....	21
f. Eskişehir Gürültü Grubu	24
g. Bilecik Su Grubu	25
h. Bilecik Atık Grubu	27

ULUSAL ÇEVRE POLİTİKALARININ YEREL YANSIMALARI ÇALIŞTAYI

GİRİŞ

Günümüzde çevre sektörü gerek ilgili alt sektörlerin ve bileşenlerin sayıca çokluğu ve karmaşıklığı, gerekse bu alt sektör ve bileşenlerdeki problemlerin çözümü için ihtiyaç duyulan teknik ve kurumsal yapılanma ile yatırım ihtiyaçlarının büyüklüğü nedeniyle, bütün dünyada en çok önem verilen fakat bir o kadar da zorlu ve stratejik bir yaklaşım gerektiren alanlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu itibarla, günümüzde çevre kirliliği problemleri ve bu problemlerin çevre üzerinde yarattığı baskıların artmasından dolayı, çevrenin korunması siyasi gündemde kilit konusunu teşkil etmekte ve ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyede müzakerelere konu olmaktadır. Çevre kirliliği problemlerinin sınırötesi boyutu da dikkate alındığında uluslararası düzeyde işbirliği ve uyumlu bir hareket tarzı zorunlu olmaktadır.

Çevre sektöründe uluslararası düzeyde ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecinde yaşanan gelişmelere ve üst ölçekli plan ve programlara paralel olarak, TR 41 Bursa Eskişehir Bilecik Bölgesinin çevre problemleri ve bu problemlerin çözümüne yönelik amaç ve hedefler, 2010-2013 dönemini kapsayan TR 41 Bursa Eskişehir Bilecik Bölge Planının “Sürdürülebilir Çevre ve Enerji” Gelişme eksenini çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çerçevede, Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin kontrol altına alınması; sürdürülebilir atık yönetiminin sağlanması; sağlıklı kentleşme ve afet risklerinin azaltılması; uluslararası sözleşmelere uyum ve farkındalığın artırılması; yenilebilir enerji potansiyelinin ortaya konulması ve kullanılması; enerji verimliliğinin sağlanması söz konusu Planın hedefleri arasında yer almaktadır.

Bölge Planının “Sürdürülebilir Çevre ve Enerji” Gelişme eksenini altındaki amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesini teminen bu eksen altında yapılması öngörülen proje teklif çağrıları için öncelikle bölge illerinde çevre alanındaki mevcut durum ve sorunların tespit edilmesi ve Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansının (BEBKA) kaynak ve imkanları çerçevesinde çevre sektöründe odaklanılacak alt sektörlerin belirlenmesi öngörülmekte ve sonrasında bu alt sektörlerdeki çevre problemlerinin çözümü için BEBKA tarafından

desteklenebilecek potansiyel proje alanları ve önerilerinin ortaya konulması çalışmalarına katkı sağlanması planlanmaktadır.

Bu itibarla, İl Çevre ve Orman Müdürlükleri ve Yerel Yönetimler ile işbirliği içerisinde Bölgemizde çevre alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların katılımıyla Türkiye'deki çevre sorunları, ulusal politika ve stratejiler konusunda yapılan çalışmalarla ilgili TR 41 Bursa Eskişehir Bilecik Bölgesindeki farkındalığı artırmak ve bölge özelinde çevre problemlerini tartışarak öncelikli sorunları, çözüm önerileri ve potansiyel proje fikirlerini belirlemek amacıyla "Ulusal Çevre Politikalarının Yerel Yansımaları Çalıştayı" düzenlenmiştir.

Çalıştayı birinci gününde Çevre ve Orman Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanı Dr. Cengiz Taylan BAYKARA, IPA Koordinasyon ve Uygulama Merkezi Başkanı Nuri Ercan TORTOP ve TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Çevre Enstitüsü Uzman Araştırmacı Dr. Şebnem KOYUNLUOĞLU AYNUR konuşmacı olarak katılım sağlamış ve Türkiye'deki Çevre Sorunları, Ulusal Politikalar ve Stratejiler; AB Çevre Müktesebatına ve Diğer Uluslararası Sözleşmelere Uyum Durumu ve Müzakereler; Türkiye'de Çevresel Altyapı Yatırımlarının Planlanması, Uygulanması ve Finansmanı ve Çevre Sektöründe AR-GE ve Yenilikçilik konularında katılımcıları bilgilendirmiştir.

Çalıştayı ikinci gününde Bursa İl Çevre ve Orman Müdürü Vekili Dr. Talat MÜFTÜOĞLU, Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürü Mehmet KARAKAYA ve Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürü Doç. Dr. Osman TATAR konuşmacı olarak katılım sağlamış ve bölge illerinin öncelikli çevre sorunları ve İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin yaptığı çalışmalar hakkında bilgi vermişlerdir. Daha sonra, Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinin çevre problemlerini tartışmak, öncelikli problemleri ve potansiyel proje önerilerini spesifik olarak belirlemek amacıyla katılımcılar kendi illerindeki öncelikli problemlere göre atık, su, hava, gürültü sektörlerinde gruplandırılarak çalışma grupları oluşturulmuş ve bu sektörlerde öne çıkan problemler ve proje önerileri ortaya konulmuştur.

METODOLOJİ

Ön Hazırlık Aşaması

TR 41 Bölgesinin çevre problemlerini öncelikle bir çevre durum analizi ile ortaya koymak, yapılacak çevre durum analizinin ardından BEBKA'nın kaynak ve imkanları çerçevesinde odaklanılacak alt sektörleri belirlemek ve mali destek sağlanabilecek potansiyel proje alanlarını seçmek amacıyla 2010 Aralık ayından itibaren yürütülen kapsamlı bir çalışmanın son aşamasını oluşturan bu Çalıştay kapsamlı ve planlı bir ön hazırlık aşaması sonunda gerçekleştirilmiştir.

Bu Çalıştay öncesinde yukarıda bahsedilen çevre durum analizini gerçekleştirmek amacıyla öncelikle kapsamlı bir kaynak araştırması çalışması gerçekleştirilmiş ve Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerine ait *İl Çevre Durum Raporları (2008-2009)*, *Çevre ve Orman Bakanlığı İl Durum Raporları*, *Çevre ve Orman Bakanlığı Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu*, *Çevre ve Orman Bakanlığı Atıksu Arıtma Eylem Planı (2008-2012)*, *Çevre ve Orman Bakanlığı Atık Yönetimi Eylem Planı (2008-2012)*, *Bursa Büyükşehir Belediyesi 2009 Yılı Faaliyet Raporu*, *Eskişehir Büyükşehir Belediyesi 2009 Yılı Faaliyet Raporu* incelenmiş ve İl Çevre ve Orman Müdürlükleri ile Belediyelerin websitelerinden gerekli bilgi ve belgeler toplanmıştır. Kaynak araştırma ve inceleme çalışmasının akabinde TR 41 Bölgesinde çevre alanında yetkili kurum ve kuruluşlarla çeşitli toplantılar gerçekleştirilmiştir. Halihazırda devam eden bu toplantılar çerçevesinde özellikle Bursa, Eskişehir ve Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürlükleri ile düzenli toplantılar gerçekleştirilerek, gerek bölgenin çevre durum analizi ile ilgili yapılması gereken çalışmalar, çevre problemleri ve potansiyel proje alanları gerekse de Çalıştay sırasında gerçekleştirilecek grup çalışmaları ile ilgili fikir alışverişinde bulunulmuştur.

TR 41 Bursa Eskişehir Bilecik Bölgesinin çevre problemlerini genel olarak ortaya koymak, bu problemlerin çözümleri ve tahmini maliyetleri hakkında fikir sahibi olmak amacıyla 2011 yılı Mart ayı içerisinde Bölge genelinde detaylı bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Söz konusu anket çalışması, Bursa, Eskişehir ve Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin yanısıra Bursa Büyükşehir, Eskişehir Büyükşehir ve Bilecik

Belediyeleri ile bu iller dahilindeki ilçe belediyeleri ile gerçekleştirilmiş ve toplam 35 adet anket formu gönderilmiştir.

Söz konusu anket formlarında İl Çevre ve Orman Müdürlüklerine su, atık, hava, endüstriyel kirlilik ve kontrolü, gürültü, biyoçeşitlilik ve doğa koruma alt sektörlerinde toplam 91 soru yöneltilmiş, Büyükşehir ve İlçe Belediyelerine ise kendi görev ve yetki alanlarında bulunmasından ötürü özellikle altyapı yatırımlarına dönük su, atık, hava sektörleri ile gürültü sektörlerinde toplam 64 soru sorulmuştur. Sorularda ilk olarak, il veya ilçenin öncelikli çevre problemleri sorulmuş ve sonrasında ise alt sektörler ve bunların bileşenleri ile ilgili sorular yöneltilerek, mevcut problemlerin çözümüne yönelik proje önerileri ve bunların tahmini yatırım maliyetleri ile ilgili bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Bölge genelinde çevre problemlerinin ortaya çıkmasında önemli pay sahibi olan endüstriyel faaliyetlerin çevre açısından yarattığı kirliliğin boyutlarını tespit etmek, spesifik problemleri ve gereksinimleri ortaya koymak ve proje alanlarını ve tahmini yatırım maliyetlerini belirlemek amacıyla Organize Sanayi Bölgeleri ziyaret edilmiştir.

Yukarıda bahsedilen çalışmaların sonuçlarına genel olarak bakıldığında, TR 41 Bursa Eskişehir Bilecik Bölgesindeki il ve ilçelerin öncelikli çevre problemlerinin sırasıyla su kirliliği, atık kirliliği, hava kirliliği, sulak alan kaybı, gürültü kirliliği, koku problemi ve orman tahribatı olduğu görülmektedir. Detaylı analizleri halihazırda hazırlık çalışmaları devam eden “TR 41 Bölgesi Çevre Sektörü Durum Raporu”nda yer alan söz konusu alt sektörlerden, bölgede çevre altyapısına ciddi yatırımların yapılması gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Buna göre İl Çevre ve Orman Müdürlükleri, Büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri ile yapılan anket sonuçlarına dayanarak su kirliliği ile ilgili olarak bölgede kanalizasyon, atıksu arıtma ve içme suyu altyapısına yapılması gereken yatırımların toplam yaklaşık maliyeti 375.000.000 TL civarındadır. Yine aynı anket sonuçlarına dayanarak atık yönetimi ile ilgili yapılması gereken altyapı yatırımlarının toplam yaklaşık maliyeti 74.000.000 TL’dir. Hava kirliliği problemi ile ilgili olarak ise 1.400.000 TL civarında bir rakam çıkmaktadır. Buna göre Bölge Genelinde çevre alanındaki altyapı yatırımlarının ilk kaba tahmini 450.000.000 TL civarındadır. Bununla birlikte yatırım maliyetleri bilinmeyen

ilçeler, OSB'ler, münferit tesisler dikkate alındığında bu miktarın çok daha fazla artması yüksek ihtimaldir.

Çalıştay Metodolojisi

Çalıştayın organizasyonu sırasında, TR 41 Bölgesinin çevre problemlerinin detaylı bir şekilde tartışılabilmesi, proje ve çözüm önerilerinin ortak bir mutabakat sağlanarak ortaya konulması ve akabinde sahiplenme yaratılabilmesi amacıyla bölgenin tüm il ve ilçelerinde çevre alanında yetkili kurum ve kuruluşların çalıştaya katılım sağlayabilmesine özel önem verilmiş, bu doğrultuda İl Çevre ve Orman Müdürlükleri, Kaymakamlıklar, Büyükşehir, İl ve İlçe Belediyeleri, İl ve İlçe Özel İdareleri, DSİ Bölge Müdürlükleri, İller Bankası, Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, Uludağ Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Organize Sanayi Bölgeleri, TÜBİTAK Marmara Araştırma Enstitüsü, Ziraat Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası ve BEBKA yetkilileri olmak üzere toplam 180 kişi çalıştaya katılım sağlamıştır.

Çalıştayın birinci gününde özellikle çevre alanında merkezi düzeyde uygulanan politika ve stratejiler, AB Çevre Müktesebatı ve müzakereler, Ülkemizdeki çevre altyapısı yatırımları ve çevre sektöründeki AR-GE ve Yenilikçilik konularında katılımcıların bilgilendirilmesi hedeflenmiş ve bu amaçlar Çevre ve Orman Bakanlığı Merkez Teşkilatı ile TÜBİTAK Marmara Araştırma Enstitüsü'nden yetkili temsilciler toplantıya konuşmacı olarak katılım sağlamıştır.

Çalıştayın ikinci gününde ise TR 41 Bölgesi özelinde Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinin ve ilçelerinin çevre problemlerine odaklanılması hedeflenmiş ve bu çerçevede öncelikle Bursa, Eskişehir ve Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin gerçekleştirdiği sunumlar ile bölge illerinin çevre problemleri ve konu ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında katılımcıların bilgilendirilmesi öngörülmüştür. Bölge illerinin ve ilçelerinin spesifik çevre problemlerini tespit etmek, tartışmak ve proje ve çözüm önerilerini belirlemek amacıyla katılımcılar kendi illerindeki öncelikli problemlere göre atık, su, hava, gürültü sektörlerinde gruplandırılarak çalışma grupları oluşturulmuş ve bu sektörlerde öne çıkan problemler ve proje önerileri ortaya konulmuştur. Grup çalışmaları öncesinde ilgili gruplarda problemler tartışılmasında kullanılmak üzere BEBKA tarafından her grup için anket formları hazırlanmış ve ilgili çalışma gruplarına katılan temsilcilerin

anket formlarındaki sorulara cevap vermesi öngörülerek, görüş ve önerilerini grup çalışması sırasında ifade etmeleri sağlanmıştır. Bu çerçevede Bursa için su, atık ve hava; Eskişehir için su, atık ve gürültü; Bilecik için su ve atık sektörlerinde çalışma gruplarına katılan temsilciler hem ilçelerinin sektörel çevre problemlerini ifade etme imkanı bulmuş, hem de konu ile ilgili proje ve çözüm önerilerini yazılı ve sözlü olarak ortaya koymuşlardır. Çalışma gruplarında yürütülen çalışmaların detayları aşağıda verilmektedir.

ÇALIŞTAY

1.Gün Çalışmaları

Çalıştayın birinci günü Bursa Vali Yardımcısı Sn. Ahmet Hamdi USTA ve BEBKA Genel Sekreteri Sn. Mehmet Sait CÜLFİK'in açılış konuşmaları ile başlamıştır. Açılış konuşmalarının ardından Çevre ve Orman Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanı Sn. Dr. Cengiz Taylan BAYKARA, "Türkiye'deki çevre sorunları, Ulusal Politikalar ve Stratejiler" konulu bir konuşma gerçekleştirmiştir. Konuşmasında özellikle su, atık, hava, gürültü ve iklim değişikliği konu başlıklarına değinen Sn. BAYKARA, bu alanlardaki çevre problemleri ve yapılan çalışmalarla ilgili bilgi vermiştir. Buna göre su sektöründe su kaynaklarının yönetimi, kurumlar arasındaki yetki karmaşası, Su Kanunu çalışmaları, Atıksu Arıtımı Eylem Planı, atıksu arıtma tesisi ve kanalizasyon şebekeleri ile hizmet verilen nüfus, Havza Koruma Eylem Planı çalışmaları, sulama sistemleri ve denizlerdeki kirlilik izleme çalışmalarına değinilmiştir.

Atıkların yönetimi ile ilgili olarak çevresel kaynakların sürdürülebilirliğini belirleyen ciddi bir konu olması sebebiyle bu konuda izlenecek entegre bir yaklaşımın önemi ve katı atıkların entegre bir yaklaşım ile yönetiminin önemi vurgulanmıştır. Bu çerçevede atık oluşumunun azaltılması ve atıkların geri kazanımı amacıyla 2008-2012 dönemini kapsayan atık yönetimi planı paralelinde atıkların yönetiminde Belediyeler tarafından yerel yönetim birliklerinin kurulması ve düzenli depolama tesislerinin yapılması Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenen bir husustur. Bu anlamda Türkiye'de bugün 59 düzenli depolama tesisi ile yaklaşık olarak 41 milyon nüfusa hizmet verilmektedir. Ayrıca, Türkiye'de yeni düzenli depolama sahalarının devreye alınması ve vahşi çöp

alanlarının rehabilitasyon ve ıslah çalışmaları kapsamında depo gazından enerji elde edilmesine ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Sanayi tesislerinden kaynaklanan hava kirliliğinin azaltılması çalışmaları ve sayıları artan hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonları ile bu alanda sağlanan gelişmelere değinilmiş, sonrasında 4 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği Mevzuatına da uyumlu “evresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği” kapsamında gürültünün kontrolü ve azaltılmasına yönelik çalışmalara dair bilgi verilmiştir. Son olarak iklim değişikliği çalışmaları hakkında bilgi verilerek, Türkiye’nin bu alanda yürüttüğü proje ve programlardan bahsedilmiştir. Bu çerçevede 2005 yılında yürürlüğe giren Yenilenebilir Enerji Kanunu ile hidroelektrik, rüzgar ve diğer yenilenebilir enerji kaynaklarının payı giderek yükselmekte ve Enerji Verimliliği Kanunu ile sera gazı salınımının önlenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca termik santraller rehabilite edilmekte ve düşük karbonlu yakıtların kullanımı teşvik edilmektedir. İklım değişikliğine uyum kapsamında su kaynaklarının korunması, su tasarrufu sağlayan modern sulama tekniklerinin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi, taşkın erken uyarı sistemlerinin kurulması, kuraklığa dayanıklı türlerin geliştirilmesi konularında çalışmalar yapılmaktadır.

Bu sunumun ardından TÜBİTAK Marmara Araştırma Enstitüsü’nden Uzman Araştırmacı Dr. şebnem Koyunluoğlu AYNUR “evre Sektöründe AR-GE ve Yenilikçilik” konulu bir sunum gerçekleştirmiştir. Sunumda, sürdürülebilir kalkınma; evre problemlerini oluşmadan önlemeyi hedefleyen alternatif teknoloji ve yaklaşımların kullanıldığı entegre evre yönetimi; temiz üretim, biyoteknoloji, enformasyon teknolojileri, nanoteknoloji, katı ve tehlikeli atıkların geri kazanımı, yakılması, tekrar kullanımı, kontrolü ile ilgili AR-GE ve yenilikçilik çalışmaları, hava kirliliğinin kontrolü, deniz ve isuların yönetimi, su ve atıksu arıtımı, su kaynaklarının yönetimi ve AB 7. ereve Programı kapsamında uygulanmakta olan proje örnekleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalıştayın nc sunumunu Dr. Cengiz Taylan BAYKARA “AB evre Müktesebatına ve Diğer Uluslararası Sözleşmelere Uyum Durumu ve Müzakereler” konusunda gerçekleştirmiştir. Konuşmada, Türkiye’nin Avrupa Birliği sürecinin kısa geçmişine değinilmiş, Türkiye’nin adaylık ve müzakere süreci ile ilgili olarak son dönemdeki plan,

program ve gelişmeler hakkında bilgi verilmiştir. Bu çerçevede çevre sektörü ile ilgili olarak 2006 yılında gerçekleştirilen tanıtıcı ve ayrıntılı tarama toplantılarının ardından Çevre Faslı Tarama Sonu Raporu hazırlanmış ve çevre faslının müzakerelere açılması için 2 kriter belirlenmiştir. Bu kriterlerin karşılanmasına yönelik olarak Çevre ve Orman Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan 70 adet “Taslak Strateji Belgesi” ve 5 adet “Taslak Uygulama Raporu” ile Çevre Faslı Müzakere Pozisyon Belgesi Avrupa Komisyonu’na iletilmiş ve akabinde 21 Aralık 2009 tarihinde çevre faslı resmen müzakerelere açılmıştır. Diğer taraftan, Çevre ve Orman Bakanlığı Avrupa Birliği Çevre Mevzuatının uyumlaştırılması çalışmalarını yürütmekte olup, Avrupa Birliği Çevre Mevzuatının uyumlaştırılması için gerekli olan yatırım maliyetlerine ilişkin ön tahminler 2007-2023 yılları arasında 59.0 milyar Avro olarak hesaplanmıştır. Bu maliyetlerin bir bölümü ulusal bütçe, bir bölümü Avrupa Birliği ve diğer fonlar, bir bölümü ise özel sektör tarafından karşılanacaktır. Harcamalar sektör ve mevzuat bazında farklılık göstermektedir. Avrupa Birliği fonlarından desteklenen ve hem mevzuat uyumu hem de kapasite geliştirme konusunda çok sayıda proje yürütülmektedir. Yatay sektör, su, atık yönetimi, hava kalitesi, doğa koruma, gürültü, kimyasallar sektörleri çerçevesinde direktif bazlı projeler yürütülmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye, çevre alanında 21 Uluslararası Sözleşmeye ve 5 Uluslararası Sözleşme altında, 12 Uluslararası Protokole taraftır. Bunlar içerisinde Türkiye’nin taraf olduğu doğal kaynakların korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına yönelik küresel taahhütlerden biri olan “Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi”, kurak, yarı kurak ve az yağışlı alanlarda iklim değişimlerinin ve insan faaliyetlerinin de içinde yer aldığı çeşitli etmenlerin sonucunda oluşan ve arazi bozunumu olarak tanımlanan çölleşme ile mücadele konusunda temel rehber niteliği taşıyan “Birleşmiş Milletler Çölleşme İle Mücadele Sözleşmesi” ve sera etkisi oluşturan gazların neden olduğu iklim değişikliği olgusundan dünyamızı korumak amacıyla atılan temel adım olan “Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” önem arz etmektedir.

Çalıştayın birinci günündeki son sunumu Çevre ve Orman Bakanlığı İPA Koordinasyon ve Uygulama Merkezi Başkanı Sn. Nuri Ercan TORTOP “Türkiye’de Çevresel Altyapı Yatırımlarının Planlanması, Uygulanması ve Finansmanı” konu başlığı altında gerçekleştirmiştir. Sunumda, Avrupa Birliği’nin 2007-2013 dönemine ait Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) ve mali yardımların Türkiye’deki kullanımı ile ilgili oluşturulan

yapılanma hakkında bilgi veren Sn. TORTOP, daha sonra Çevre Operasyonel Programı öncelik ve hedefleri, Türkiye’deki çevre altyapı projelerinin seçimi, önceliklendirmesi, uygulama süreci ve finansmanı, AB çevre yatırım projelerinin gereksinimleri ve dikkat edilmesi gereken hususlar, Avrupa Komisyonuna IPA başvurusu yapılan ve yapılması planlanan projeler, halihazırda yatırım paketleri hazırlanan projeler ve projelerin ihale süreçleri hakkında bilgi vermiştir.

2.Gün Çalışmaları

Çalıştayın ikinci günü Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinin ve ilçelerinin çevre problemleri ve yürütülen çalışmalarla ilgili Bursa, Eskişehir ve Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin gerçekleştirdiği sunumlar ile başlamıştır.

İlk sunum Bursa İl Çevre ve Orman Müdür Vekili Sn. Dr. Talat MÜFTÜOĞLU tarafından gerçekleştirilmiş ve sunumda Bursa İl Çevre ve Orman Müdürlüğünün yapısı, yürüttüğü çalışmalar ve Bursa ilinin çevre problemleri hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre, Bursa ilinin öncelikli çevre problemleri su kirliliği, hava kirliliği ve atıkların yarattığı kirlilik problemidir. Bursa ilindeki su kirliliğinin sebepleri olarak belediyelerin hizmet ettikleri alan içerisinde kanalizasyon sistemlerinin olmaması, yetersiz olması veya atıksu arıtma tesisi ile sonlanmaması; atıksu arıtma tesisinin olmaması veya kapasitesinin yetersizliliği; belediyelere nüfuslarına göre atıksu arıtma tesislerini inşa etmeleri amacıyla çevre mevzuatı kapsamında süreler tanımlanmış olması; zeytin karasuyu ve peyniraltı sularının bertaraf sorunu; havza yönetimine geçilememesi; tekstil atıksularında renk sorunu gösterilmektedir. Bursa ilindeki hava kirliliği probleminin sebepleri arasında fiyat avantajı nedeniyle ısınma ve sanayi amaçlı olarak kullanılan doğalgaz dışındaki fosil yakıtlar; sanayi tesisleri için alınması gerekli tedbirlerin maliyeti; konutlarda kullanılan yakıtlarla ilgili denetim; araç sayısının artması dolayısıyla egzoz emisyonlarının artışı; yenilenebilir enerji kaynaklarının yetersiz kullanımı ve yapılardaki yalıtım yetersizliği gelmektedir. İldeki üçüncü önemli problem olan atıklarla ilgili olarak ilçe belediyelerinin katı atık deponi sahası yer teminindeki zorluklar ve kamulaştırma vb. prosedürlerin uzun olması, küçük miktarda tehlikeli atık üreten tesislerde taşıma ve bertaraf maliyetlerinin yüksekliği, maden atıklarının (özellikle mermer) depolanması, uygun yer bulma problemi, hayvancılık tesisleri atık ve artıklarının oluşturduğu kirlilik ve geri

kazanımındaki yetersizlikler ile atık yönetimindeki geri kazanım ile ilgili yetersizlikler önemli problemler arasında yer almaktadır.

İkinci sunum Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürü Sn. Mehmet KARAKAYA tarafından gerçekleştirilmiştir. Sunumda Eskişehir'in çevre problemleri arasında öne çıkan su, atık ve gürültü sektörleri ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur. Buna göre, Eskişehir'de oluşan atıkların bertarafı veya geri kazanımı noktasında ciddi boyutlarda problemler bulunmamakla birlikte, atıkların olduğu sanayi kuruluşlarında ve atık alımı/geri kazanımı yapılan sektörde (hurdacılar, dökümcüler, plastik çapak imalathaneleri vb.) lisans süreçleri henüz oturmamıştır. Lisans ile ilgili yasal süreçlerde atık üreticisi-lisanslı geri kazanım/bertaraf tesisi zinciri oluşturulduğunda atık hareketleri daha kolay denetlenebilir hale gelecektir. Eskişehir'de faaliyet gösteren Büyükşehir Belediye Başkanlığı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri bulunmakla birlikte, ilçelerde ve beldelerde düzenli depolama tesisi bulunmamaktadır. Katı atıkların birlik modeli ile bertarafı noktasında ilde çalışmalar devam etmektedir.

Eskişehir'de su sektörü ile ilgili olarak Büyükşehir Belediyesi sınırları dışında kalan 12 ilçe belediyesinde yaşanan ekonomik imkansızlıklardan ötürü atıksu arıtma tesisi bulunmamakta ve atıksular hiçbir arıtıma tabi tutulmadan alıcı ortamlara (nehir, fosseptik, kuru dere vb.) verildiğinden yüksek önemde çevre kirliliğine sebebiyet vermektedirler. Diğer taraftan, Eskişehir'in içme ve kullanma suyu kaynağı olan Porsuk Çayı ve havzasındaki su kirliliği önemli problemler arasında yer almakta olup, özellikle Porsuk Çayı Kütahya ilinden kaynaklı çeşitli sanayi faaliyetleri ve evsel atıksular ile kirlenmektedir. Konu ile ilgili olarak operasyonel ve gözlemsel izleme istasyonlarının havza bazında yaygınlaştırılması, yayılı kaynak kirleticilerinin azaltılması amacıyla pestisit, gübre vb. kullanımına yönelik çiftçi eğitimlerinin verilmesi, STK ların ve dolayısıyla halkın bilinçlendirilmesi, nüfusu 2000' den büyük yerleşim yerlerinin atıksu altyapı sistemlerinin geliştirilmesi, yüzey akışlarının havzaya olumsuz etkilerinin önlenmesi açısından havza boyunca gerekli tedbirlerin alınması (ağaçlandırma, teraslama vb.), tarımsal sulamadan dönen atıksu toplama kanallarının alıcı ortama deşarj edilmeden uygun arıtıma tabi tutulmasına yönelik tesislerinin kurdurulması veya noktasal bazlı tarımsal kirliliklerin havzaya girişinin engellenmesi önerilen çözüm alanları arasındadır.

İl genelinde üçüncü öncelikli çevre problemi gürültü kirliliği konusudur. İl merkezinde gürültü sorununu oluşturan kaynaklar kentiçi ulaşımdan kaynaklanan trafik gürültüsü, demiryolu (raylı, hafif raylı, tramvay) gürültüsü, yerleşim yeri yakınındaki havaalanı gürültüsü, rekreasyon ve eğlence yerlerinden kaynaklanan gürültü, açık hava aktivitelerinden kaynaklanan gürültü ve yerleşim alanı içerisindeki küçük sanayi kuruluşlarından kaynaklanan gürültüdür.

Üçüncü sunum Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürü Doç. Dr. Osman TATAR tarafından gerçekleştirilmiş ve sunumda Bilecik ilinin çevre problemleri ve İl Çevre ve Orman Müdürlüğünün yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Bilecik ilinde çevre sorunlarının başında su kirliliği sorunu gelmektedir. İlde bulunan Sakarya Nehri, Karasu Deresi ve Söğüt Deresi gibi alıcı ortamlar, Belediyelerin kanalizasyon suları ile doğrudan ve dolaylı olarak kirlenmektedir. İl sınırları içerisinde kirliliğe maruz kalan yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının başlıca kirlenme nedenleri evsel sıvı atıklar, sanayi atıkları ve zirai faaliyetlerdir. Bilecik İli genelinde, endüstriyel atıksu oluşturan sanayi tesislerinin tamamına yakınında atıksu arıtma veya ön arıtma tesisi bulunmakla birlikte, mevcut 15 ilçe ve belde belediyesinin hiçbirinin kentsel atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

İl genelinde ikinci öncelikli çevre sorunu atıklar konusudur. İlde madencilik ve madencilik işleme sanayi ön plandadır. Sanayide büyük yoğunluğu oluşturan seramik ve mermer fabrikalarının arıtma çamurları ve katı atıkları il genelinde en büyük problemlerden birisidir. İlde 700 civarında, mermer, feldspat, kuvars, kil vb. maden ocağı, buna bağlı olarak küçük ve büyük ölçekli toplam 43 mermer, 26 seramik fabrikasından büyük miktarlarda arıtma-çökeltme çamuru ile katı atık oluşmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak söz konusu atıkların; sanayide hammadde olarak veya farklı amaçlarla tekrar kullanım olanaklarının araştırılması /geliştirilmesi ve tekrar kullanılamayan kısmının nihai depolanması için gerekli düzenli depolama alanlarının inşa edilmesi gerekmektedir.

İldeki önemli çevre sorunlarından biri de kentsel (evsel) katı atıklardır. Bilecik'te mevcut 15 belediyenin tamamının evsel katı atıkları vahşi olarak depolanmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak 2005 Yılında 15 Belediyenin katılımı ile Bilecik Belediyeler Birliği Başkanlığı kurulmuştur. Belediyeler Birliği tarafından, Bilecik İli Merkez

Kızıldamlar Köyü Uzunsırt Mevkiinde Katı Atık Bertaraf Tesisi inşa edilmesi planlanmıştır. Mülkiyeti orman olan katı atık bertaraf tesisi alanının ÇED süreci 2008 yılı içerisinde tamamlanmıştır. Katı atık bertaraf tesisinin inşa edileceği sahanın Orman Genel Müdürlüğünce tahsisi yapılmış olup proje, yapım ihalesi aşamasındadır.

Sektörel Grup Çalışmaları

a. Bursa Su Grubu

Bursa ilinde önde gelen problemlerin başında su kirliliği gelmektedir. Bu çerçevede, Bursa İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve BEBKA uzmanlarının koordinasyonunda gerçekleştirilen Su Grubu çalışma toplantısına aşağıda isimleri verilen kurum ve kuruluşlardan toplam 34 temsilci katılım sağlamıştır.

- Bursa İl Çevre Orman Müdürlüğü,
- Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi,
- Devlet Su İşleri İşleri,
- Bursa İl Özel İdare,
- Uludağ Üniversitesi,
- Belediye (Nilüfer, Yenişehir, İnegöl)
- Kaymakamlıklar (Keles, Karacabey, İznik, Gemlik, Mudanya, Gürsu, Nilüfer, Osmangazi),
- İlçe Tarım Müdürlükleri (Mudanya, Orhaneli),
- Osmangazi Ziraat Odası,
- OSB'ler (Mustafakemalpaşa, Demirtaş, Hasanağa ve Nilüfer OSB),
- BUGİAD
- SS. Yeşil Çevre Arıtma Tesisi Kooperatifi

Tartışılan Konular ve Sorunlar

- 1) Su yönetimindeki yasal düzenlemeden kaynaklanan çoklu yönetim pratiği ve çoklu yetki mekanizmasına istinaden sorumlulukların kurum ve kuruluşlar nezdinde belirsizlik arzemesi.
- 2) Bölgesel havza bazlı su yönetimi uygulamalarına geçilememesi.
- 3) Tarımsal kaynaklı kirliliğin alıcı ortamları ve insan sağlığını etkilemesi, tarımda kullanılan pestisitler, gübreler vb.nin yeraltı ve yüzey sularına karışarak içme ve

sulama suyu kalitesini düşürmesi, ayrıca tarımsal sulama uygulamalarının hala konvansiyonel yöntemlerle yapılması ve bunun getirdiği kaynak israfı.

- Nilüfer çayından yapılan tarımsal amaçlı sulamanın önlenmemesi
- 4) İlçelerde kanalizasyon şebekesi ve atıksu arıtma tesisi (AAT) eksiklikleri, bu tesislerin yapımı için gerekli finansman konusu, atıksu arıtma tesisi çamurlarından kaynaklanan sorunlar.
- Yenişehir ve İznik ilçelerinin kanalizasyon şebekesi ve atıksu arıtma tesisine ihtiyacı bulunmaktadır.
 - Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin idari sınırları içerisindeki yerleşimlerde konumlanan 6 adet Atıksu Arıtma Tesis (AAT) nin yapımı öngörülmektedir. Bu atıksu arıtma tesislerinden Gemlik, Küçük Kumla, Kurşunlu ve Mudanya isimli dört tanesi Marmara Denizi'nin güneydoğu kıyısında, diğer iki tanesi ise Bursa'nın batısında kalan Akçalar (Ulubat Gölü kıyısı) ve Badırga'da kurulacaktır. Proje ilave olarak mevcut BUSKİ Doğu AAT sahasında çamurun bertarafı/geri dönüşümü öncesinde ileri arıtımı için gerekli altyapının kurulmasını içermektedir. Projenin yaklaşık maliyetinin 60 milyon € olması beklenmektedir.
 - Mücavir alan sınırları dışında 630 köyün 75'inde küçük ölçekli AAT ve 300'den fazla köyde kanalizasyon bulunmaktadır. AAT olan köylerin 15inde paket arıtıma geri kalanında işletim maliyeti kolay ve düşük olan doğal arıtım (yatay dip akışlı yapay sulak alan) tercih edilmiştir. Tahmini kişi başı maliyet 100 TL'dir. AAT olmayan köylerde ise problemin genelde finansmandan çok geniş arazi ihtiyacı olan doğal arıtım için tarım ve orman alanında kalan bölgelerde arazi tahsisinin sorun olmasıdır.
 - Uludağ oteller bölgesinden kaynaklanan atıksu şu an sadece lagünlerde bekletilmektedir. Bu problemin il merkezine hat çekilerek ve BUSKİ kanalizasyon hattına bağlanarak çözülmesi düşünülmektedir. Uludağ'daki su kaynakları belediye tarafından kiralanarak kaynak suyu olarak kullanılmakta ve bu bölgenin milli park olduğu düşünüldüğünde bu problem daha da önem arz etmektedir.
 - Bir sene içerisinde Çevre ve Orman Bakanlığı, çıkış suyu kalitesi ölçümlerine renk parametresini ekleyecektir. Tekstil boyahanelerinin çok olduğu Bursa ilinde bu parametreyi sağlamak için birçok tesisin yada OSB'nin yatırım yapması gerekecektir.

- Zeytin karasuyunun uygun bertaraf edilememesi zeytinciliğin çok olduğu bölgede sorun olmaktadır. Bu konuda 2 fazlı üretim daha az atıksu oluşturduğundan tercih edilmelidir.
 - Bazı ilçelerde sanayi kuruluşları deşarj sularını arıtma tesislerine vermeden ya da arıtmadan doğrudan drenaj kanallarına vermekte ve su kaynakları kirlenmektedir.
- 5) Sağlıklı içme ve kullanma suyu temini konusunda şebeke ve tesis eksiklikleri, su kaynaklarının sınırlı olması ve finansman sorunları, şebekelerdeki kayıp ve kaçaklar.
- İçme suyu şebeke sistemlerinde asbestli boruların kullanıldığı ilçeler bulunmakta olup, bu şebeke sistemlerinin değiştirilmesi için finansman ihtiyaçları bulunmaktadır. Keles, İnegöl, Karacabey ve Mustafakemalpaşa ilçelerinde bu sorunlar öne çıkmaktadır.
 - Şebekelerdeki kayıp ve kaçakların giderilmesi için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Keles, Nilüfer köyleri ve Orhaneli ilçelerinde yağmur yağdığında suların bulanıklaştığını belirtmesi arıtmanın etkin yapılmadığına işaret etmektedir. Sanayide ve tarımda yeraltı sularının kullanımı nedeniyle yeraltı suyu rezervinin azalması da önemli bir sorun teşkil etmektedir.
 - Köy içme suyu sistemlerinin ve su kalitesinin iyileştirilmesi gerekmektedir.
- 6) Doğal su kaynaklarının yönetimine ilişkin sorunlar,
- Uluabat Gölü'nün kirliliği bölgesel çevresel sorunlardan biridir. Gölde ötrofikasyon gözlenmekte ve ağır metal (suda ve sedimentte) değerleri yüksek çıkmaktadır. Havza ağır metaller açısından çok kirli 4. Sınıf su kalitesine sahiptir.
 - Yeraltı su kaynakları özellikle sanayi kuruluşları tarafından aşırı şekilde kullanılmaktadır.

Çözüm Önerileri ve Proje Konuları

- 1) Havza bazında su yönetiminin bir an önce uygulanması
- 2) İl bazında zeytin karasuyu arıtma ve entegre pirina kurutma tesislerinin kurulması
- 3) Organik ve iyi tarım uygulamalarının teşvik edilmesi ve çiftçinin bilinçlendirilmesi
- 4) Sanayi ve tarımda yeraltı sularının kullanımını azaltımı yönünde çalışmalar
- 5) Küçük yerleşim yerlerinde AAT ve kanalizasyon problemlerinin çözülmesi, içme ve kullanma suyu şebeke sistemlerinin yenilenmesi

b. Bursa Atık Grubu

Bursa ilindeki diğer önemli problemlerden birisi atıkların yarattığı kirlilik problemidir. Bu çerçevede, Bursa İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve BEBKA uzmanlarının koordinasyonunda gerçekleştirilen Atık Grubu Çalışma toplantısına aşağıda isimleri verilen kurum ve kuruluşlardan toplam 25 temsilci katılım sağlamıştır.

- Bursa İl Çevre Orman Müdürlüğü,
- Bursa Büyükşehir Belediyesi,
- Bursa İl Özel İdaresi
- Belediyeler (Nilüfer, Orhaneli, Büyükorhan, İnegöl, Yenişehir)
- Kaymakamlıklar (Yıldırım, Gemlik)
- OSB'ler (Bursa Deri, Mustafakemalpaşa, Mustafakemalpaşa Mermerciler, Demirtaş, Nilüfer),
- Uludağ Üniversitesi
- Kimya Mühendisleri Odası

Tartışılan Konular ve Sorunlar

- 1) Büyükşehir sınırları dışında kalan ilçeler dahil il bazında uygulanan entegre bir katı atık yönetim planının olmaması
- 2) Özellikle Büyükşehir sınırları dışında kalan ilçelerin birçoğunda düzenli depolama eksikliğine bağlı olarak vahşi depolama yapılması, düzenli depolama tesisi yapımı için finansman eksikliği, atıkların toplanması, taşınması, bertarafı konusunda yaşanan problemler, vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu
- 3) Planlama eksikliğine bağlı olarak yer seçimi yapılmadan kurulmuş olan eski sanayi tesisleri ve bunların yarattığı kirlilik
 - Sulak alanlar çevresinde kurulmuş olan sanayi tesisleri ve madencilik faaliyetlerinden kaynaklanan problemler yaşanmakta, özellikle İznik ve Uluabat su havzalarındaki sanayi bölgelerinden kaynaklı ciddi problemler yaşanmaktadır.
- 4) Verimli tarım arazilerinde kurulan tarım ve hayvancılık tesislerinden kaynaklanan atıkların bertarafına yada geri dönüşümüne yönelik planlama eksikliği
 - Mezbaha atıkları ve depolanması konusunda sorunlar yaşanmaktadır.
 - Hayvansal atıklardan biyoenerji üretiminde kullanılacak şekilde fayda sağlanabilir.

- 5) Atıksu arıtma tesislerinden çıkan arıtma çamurları, tehlikeli atıklar, ambalaj atıkları ve sıvı tıbbi atıkların toplanması ile ilgili problemler
- Arıtma çamurları katı atık yönetmeliği gereği depolama alanlarına kabul edilmemekte olup, nihai bertarafı gerekmektedir. Arıtma çamuru sanayi için önemli bir problem olmakta ve bertarafı yüksek maliyet gerektirmektedir. Bununla birlikte, sorunun çözümü için Bakanlık ve il teşkilatları arasında işbirliği ve iletişim sorunu bulunmaktadır.
 - Sanayi kaynaklı, kayıt altına alınamayan tehlikeli atıklar ve uygun olmayan bertaraf işlemleri bulunmakta olup, tehlikeli atıklar için ara depolama tesisi ve transfer istasyonları gerekmekte, ayrıca tehlikeli atıklar konusunda sanayiciyi, evsel atıklar konusunda halkı bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.
 - Atıkların kaynağında ayrı toplanması konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır.
 - Tıbbi atıkların sıvı kısmı büyük tehlike oluşturmakta ve depolanmasıyla ilgili problemler yaşanmaktadır.
 - Bazı ilçelerde ambalaj atıkları kaynağında etkin bir şekilde bir toplanılamamakta ve çöp döküm sahasına fazla miktarlarda ambalaj atıkları gelmektedir.
 - Hafriyat, inşaat ve yıkıntı atıklarının depolanması konusunda problemler bulunmaktadır.

Çözüm Önerileri ve Proje Konuları

- 1) Entegre bir katı atık yönetim planının hazırlanması, uygulanması ve farklı atık yönetim ve toplama işlemlerinin önüne geçilmesi
- 2) Tehlikeli atık yönetim planının oluşturulması ve kayıt altına alınamayan tehlikeli atıkların ve uygun olmayan bertaraf işlemlerinin önüne geçilmesi
- 3) Orta ve büyük ölçekli yatırımların planlanması ve uygun fon kaynaklarına yönlendirilmesi (Bilecik katı atık tesisi, İzmit Atıksu arıtma tesisi)
- 4) Kullanım dışı kalan vahşi depolama sahalarının rehabilitasyonu
- 5) Tehlikeli, özel atıklar, tıbbi atıklar, bitkisel atık yağlar vs. için atık bırakma merkezlerinin yapımı
- 6) Arıtma çamurları için nihai bertaraf tesislerinin yapımı
- 7) Sıvı tıbbi ve tehlikeli atıklar için bertaraf istasyonlarının yapımı
- 8) Ambalaj atıkları ile ilgili olarak sokak toplayıcılarının önüne geçilmesi için yeraltı konteynelerinin yapımı

- 9) Organik atıkların kompostlaştırılıp geri kazanımı için kompost tesisi yatırımları
- 10) Hayvansal atıkların kullanılarak değerlendirilmesi ve biyoenerji üretimi
- 11) Tehlikeli atıklar için ara depolama tesisi yapımı
- 12) Arıtma çamurları, mermer atıkları, vb. gibi ortaya çıkan atıkların işlenerek diğer sanayilerde yardımcı hammadde olarak kullanılması konusunda bilimsel araştırmalar ile fizibilite çalışmalarının teşvik edilmesi
- 13) Atıklar konusunda halkı bilinçlendirme çalışmaları

c. Bursa Hava Grubu

Bursa İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve BEBKA uzmanlarının koordinasyonunda gerçekleştirilen Hava Grubu Çalışma toplantısına aşağıda isimleri verilen kurum ve kuruluşlardan toplam 5 temsilci katılım sağlamıştır.

- Bursa İl Çevre Orman Müdürlüğü,
- Bursa Büyükşehir Belediyesi,

Tartışılan Konular ve Sorunlar

- 1) Bursa genelinde ısınma, sanayi ve trafik kaynaklı hava kirliliği problem mevcuttur. Isınmadan kaynaklı kirlilik sıralaması göre Yıldırım, Osmangazi, İnegöl, Nilüfer; sanayi kaynaklı kirlilik sıralamasına göre Gürsu, Kestel, Nilüfer, Osmangazi, İnegöl; trafikten kaynaklı kirlilik sıralamasına göre Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer önde gelmektedir. İlçelerdeki problemler şu şekildedir:
 - Osmangazi: Isınmadan ve sanayiden kaynaklanan hava kirliliği, egzoz kirliliği ile koku problemi vardır. Kömür yakıtı kullanımından kaynaklanan kirlilik, çöp depolama alanından kaynaklanan koku problemi ile merkez ilçe olması nedeniyle yoğun trafikten dolayı egzoz kirliliği mevcuttur.
 - Nilüfer: Kömür yakıtı kullanan beldelerde ısınmadan kaynaklanan hava kirliliği ve BUSKİ arıtma tesislerinden kaynaklanan koku problemi mevcuttur.
 - Yıldırım: Isınmadan (kömür yakıtı kullanımı) ve sanayiden kaynaklanan hava kirliliği ile egzoz kirliliği mevcuttur.
 - Gürsu: Isınmadan ve sanayiden kaynaklanan hava kirliliği problemi mevcuttur. Konutlarda kömür yakıtı kullanımından ve tekstil sektöründe ram ünitelerinden kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur.

- Kestel: Isınmadan ve sanayiden kaynaklanan hava kirliliği problemi mevcuttur. Konutlarda kömür yakıtı kullanımından ve tekstil sektöründe ram ünitelerinden kaynaklanan ve Çimento fabrikasında kaynaklanan hava kirliliği (toz) bulunmaktadır.
- Gemlik: Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur. Kömür ve prina yakıtı kullanımından kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur.
- İnegöl: Isınmadan ve sanayiden kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur. Konutlarda sunta, talaş tozlarının ve kömür yakıtının kullanımı, tekstil ve sunta fabrikalarının yarattığı kirlilik mevcuttur.
- Karacabey: Sanayide kullanılan kömür yakıtı ve fuel oil kullanımından kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur.
- Orhaneli: Sanayiden kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur. Kömür ve taş ocaklarının yarattığı kirlilik mevcuttur.
- Orhangazi: Isınmadan ve sanayiden kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur. Kalsit ocakları, kireç üretim tesisleri, mısır işleme ve nişasta üretiminde kaynaklanan koku ile pik döküm üretiminden kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur.
- Keles: Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur.
- Yenişehir: Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur.
- Harmancık: Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği mevcuttur.

2) OSB ve münferit tesislerden kaynaklı hava kirliliği bulunmaktadır.

- BTSO OSB: Tekstil ve çelik sektöründen kaynaklanan hava kirliliği problemi
- DOSAB, GÜSAB, KOSAB: Sanayide kömür yakıtlı kazanlardan kaynaklanan ve tekstil sektöründen kaynaklı hava kirliliği problemi
- İnegöl OSB: Küçük ölçekli sunta fabrikalarından kaynaklanan hava kirliliği
- NOSAB: Döküm sektöründen ve tekstil sektöründeki ram ünitelerinden ve fiske işleminden kaynaklanan hava kirliliği
- YOSAB: Prina yakımından kaynaklanan hava kirliliği problem

3) Hava kirliliğinin önlenmesi için çeşitli önlemler alınmaktadır.

- Egzoz gazı emisyonu için denetimler sıklaştırılmıştır. PM ve SO₂ ölçen hava kalitesi izleme istasyonu mevcuttur.

- Trafik kaynaklı kirliliğin ölçümü için Bakanlığın Hava Kalitesi Alanında Kurumsal Yapılanma projesi kapsamında hava kirliliği izleme istasyonu kurulacaktır. Merkez trafik yoğunluğunun azaltılması şehrin merkezi kısımlarındaki bazı caddeler trafiğe kapatılmakta ve metro hattı uzatılmaktadır. Toplu taşıma araçlarının özendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.
- Büyük yakma tesislerinde sürekli ölçüm cihazları mevcut olup, on-line olarak Çevre İl Müdürlüğü tarafından izlenmektedir. Hava kalitesi izleme istasyonları kurulacaktır.
- Sanayide kömür yakıtlı kazanlara filtre sistemi kurdurulmaktadır.
- Çimento sektöründe sürekli ölçüm cihazı mevcut olup, on-line olarak izlenmektedir.
- Cam sektöründe sürekli ölçüm cihazları mevcut ve on-line olarak izlenmektedir.

Çözüm Önerileri ve Proje Konuları

- 1) Yakıtların verimli kullanımı ve katı yakıt kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar
- 2) Isınmada alternatif enerji kaynaklarının kullanılması
- 3) Binalarda ısı yalıtımı ve konu ile ilgili çalışmalar
- 4) Ölçüm ve denetimler konusunda laboratuvar ve ekipman eksikliklerinin giderilmesi
- 5) Kirlilik türüne göre her ilçeye ısınma, trafik ve sanayi kaynaklı kirliliğin ölçülmesi, izlenmesi ve standart değerlerin yakalanması için Hava Kalitesi İzleme ve Ölçüm İstasyonlarının kurulması (Ölçüm istasyonu yapımı - 300.000 TL)
- 6) İşletmelerin proseslerinden kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi için yurtdışından gelen filtre sistemleri yerine yurtiçinden filtre sistemlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar
- 7) OSB veya Münferit tesislerden kaynaklanan hava kirliliğini önlemesi veya azaltması için Ram ünitelerinden ve fiske işleminden kaynaklanan hava kirliliği için filtre sistemi kurdurulması, filtresi olmayan kazanlara filtre taktırılması ve küçük ölçekli sunta fabrikalarında elektrostatik filtre taktırılması
- 8) Doğalgaz kullanımının teşvik edilmesi, kömür kullanımının azaltılması
- 9) Denetim sayılarının artırılması
- 10) Eğitim verilmesi (kazancılara yakma tesisleri ile ilgili eğitim verilmesi, hava kirliliği konusunda kent halkının bilinçlendirilmesi)

- 11) Kent içi toplu taşımanın yaygınlaştırılması
- 12) Elektrikli araçların yaygınlaştırılması
- 13) Trafikğin düzenlenmesi, (Altıparmak Cad., Heykel, Cumhuriyet caddelerinin trafiğe tamamen kapatılması planlanmıştır.), yaşlı araçların kontrolü, alt geçişlerle trafikte duruş süresinin azaltılması ile zararlı gaz salınımının azaltılması

d. Eskişehir Su Grubu

Eskişehir ilinde önde gelen problemlerden birisi su kirliliği problemidir. Bu çerçevede, Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve BEBKA uzmanlarının koordinasyonunda gerçekleştirilen Su Grubu Çalışma toplantısına aşağıda isimleri verilen kurum ve kuruluşlardan toplam 9 temsilci katılım sağlamıştır.

- Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
- DSİ 3. Bölge Müdürlüğü
- Eskişehir İl Özel İdaresi
- Eskişehir Sanayi Ticaret İl Müdürlüğü
- Belediyeler (Çifteler, İnönü)
- İnönü Kaymakamlığı
- Sivrihisar OSB

Tartışılan Konular ve Sorunlar

- 1) Eskişehir ilinde büyükşehir belediyesi sınırları dışında kalan ilçelerin bazılarının kanalizasyon ve çoğunun ise atık su altyapı sistemlerinin olmaması ve atıksuların herhangi bir arıtmaya tabi tutulmadan doğrudan alıcı ortamlara deşarj edilmesi
- 2) Bazı ilçelerin içme ve kullanma suyu şebeke sistemlerinin oldukça eski ve yıpranmış olması
 - İnönü ve Çifteler belediyelerinin içme suyu şebekesi yenileme ihtiyacı
- 3) Madencilik, sanayi ve evsel atıkların su havzalarında kirlilik oluşturmaları
 - Porsuk havzasının sediment artışı ve taban kirliliği sebebi ile dere yatağı kapasitesi azalmaktadır.
 - Porsuk havzasının gözlemsel ve operasyonel izlemesinde (monitoring) veri eksikliği bulunmaktadır.

- İçme ve kullanma suyu olarak kullanılan Porsuk çayı Kütahya ili sınırlarında kirlenmektedir. Öncelikle Kütahya ilindeki kirlenme sebepleri ortadan kaldırılmalı veya kontrol altında alınmalıdır.
- 4) Genel olarak su yönetiminin tek elden yürütülmesi için kurumsal yapılandırmanın gerçekleştirilmesi
 - 5) Tarımsal kaynaklı kirliliğin alıcı ortamları ve insan sağlığını etkilemesi, tarımda kullanılan pestisitler, gübreler vb.nin yeraltı ve yüzey sularına karışarak içme ve sulama suyu kalitesini düşürmesi,

Çözüm Önerileri ve Proje Konuları

- 1) Havza bazında entegre proje yaklaşımı ile planlama yapılması
- 2) Küçük ölçekli (köy veya ilçe ölçeğinde) atıksu arıtma, kanalizasyon ve altyapı tesisi projelerinin gerçekleştirilmesi,
- 3) Eski ve yıpranmış içme ve kullanma suyu şebeke sistemlerinin yenilenmesi
- 4) Yarım kalan İller Bankası destekli altyapı projelerinin BEBKA tarafından finanse edilmesi
- 5) Sakaryabaşı mesire alanı için doğa turizmi projesinin desteklenmesi
- 6) Porsuk yatağının temizlenmesi için proje önerisinin desteklenmesi
- 7) Havza kirliliği izleme ağlarının oluşturulması için destek sağlanması
- 8) Su kirliliğinin önlenmesi ve yayılı kaynak baskılarının azaltılması için çiftçilere pestisit, gübre vb. kullanımı konularında eğitim verilmesi

e. Eskişehir Atık Grubu

Eskişehir ilinde önde gelen diğer problem atıkların yarattığı kirlilik problemidir. Bu çerçevede, Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve BEBKA uzmanlarının koordinasyonunda gerçekleştirilen Atık Grubu Çalışma toplantısına aşağıda isimleri verilen kurum ve kuruluşlardan toplam 16 temsilci katılım sağlamıştır.

- Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi
- DSI 3. Bölge Müdürlüğü
- Eskişehir İl Özel İdaresi
- Eskişehir Sanayi Ticaret İl Müdürlüğü
- Belediyeler (Tepebaşı, Çifteler, Odunpazarı

- Kaymakamlıklar (Tepebaşı, İnönü, Seyitgazi, Alpu, Mihalıççık, Çifteler, Mahmudiye)
- Eskişehir OSB
- Anadolu Üniversitesi
- Eskişehir Çevre, Sağlık, İzcilik, Gençlik ve Spor Derneği

Tartışılan Konular ve Sorunlar

1) İlçe ve beldelerde katı atıkların düzensiz ve vahşi depolanması, yatırım ihtiyaçları

- Mahmudiye ilçesinde evsel atıklar büyük sorun oluşturmakta ve çöpler gelişigüzel dışarıya dağılmaktadır.
- Seyitgazi ilçesinde atıklar vahşi olarak belli bir alan dökülmekte ve ilçe açısından ciddi problemler yaratmaktadır.
- İnönü ilçesinde evsel ve diğer atıklar sorun yaratmakta ve vahşi depolama yapılmaktadır.
- Seyitgazi yolu üzerinde bulunan çöp depolama bölgesinde katı atıkların yakılmasından ötürü ortaya çıkan duman, gaz ve koku problem rahatsızlık vermektedir.

2) Sektörel problemler (geri kazanım yapan, atık toplayan vb. işletmelerdeki eski teknolojinin getirdiği sorunlar)

- Ambalaj atıkları belediye tarafından toplanmaktadır. Ancak yetkisiz toplayıcılar ve yetkisiz geri dönüşüm tesisleri problemlere sebep olmakta, kayıtdışı çalışmakta ve Belediyenin çalışmalarını aksatmaktadır.
- Seyitgazi ilçesinde ambalaj atıklarının toplanması ve geri dönüşümü konusunda herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.
- Tehlikeli atıklar atık üreticileri tarafından bertaraf edilmesi gerekirken bununla ilgili bir yöntem yoktur. Tehlikeli atıklar konusunda lisanslı firma olmadığı için tehlikeli atık toplama işi yapılamamaktadır.

3) Mevcut sahaların kapatılması sonrasında ortaya çıkacak olan rehabilitasyon ihtiyacı

- Tepebaşı Belediyesine bağlanan Çukurhisar Beldesinin kullandığı vahşi çöp alanının rehabilitasyon ihtiyacı bulunmakta ıslah edilmesi gerekmektedir.

- 4) Hafriyat, inşaat, yıkıntı atıklarının mevzuata uygun olarak bertaraf edilmemesi (gelişigüzel döküm işlemi)
 - Bir adet lisanslı depolama tesisi bulunmakta olup, mesafe olarak kent merkezine uzakta bulunması problem yaratmakta, ayrıca vatandaşların bu atıkları nasıl ve kimlere taşıttıracağı konusunda bilgi eksikliği bulunmaktadır. Ayrıca kaçak olarak boş arsalar bu atıklar atılmaktadır.
- 5) Atıkların kaynağında ayrıştırılmaması (yasal mevzuat eksikliği-bilinç eksikliği vb.)
 - Sanayi ve küçük sanayi işletmelerinden kaynaklanan özellikle atık yağlar ve kontamine olmuş atıklar başta olmak üzere tehlikeli atıkların evsel atıklarla birlikte atılması,
- 6) Bazı atıkların geri kazanımına ilişkin teknolojinin ülkemizde bulunmaması (asfalt atıkları, poliüretan köpük, inşaat atıkları, kompozit ambalajlar)
- 7) Eğitim ve buna bağlı bilinç ve uygulama eksiklikleri
- 8) Yasal mevzuat yetersizliği (atık toplama, taşıma, bertaraf maliyetlerinin vatandaşa yansıtılamaması)
- 9) İnorganik gübrelerin tercihi sebebiyle organik gübrelerin değerlendirilememesi ve atık olarak depolanması
- 10) Küçük belediyelerin bertaraf geri kazanım maliyetlerini karşılayamamaları

Çözüm Önerileri ve Proje Konuları

- 1) Sürdürülebilir ve entegre bir atık yönetimi projesi
- 2) Belediyeler birliği oluşturulup katı atık düzenli depolama tesisleri kurulması
- 3) Mevcut düzensiz katı atık depolama tesislerinin rehabilitasyonu
- 4) Düzenli depolamalara atık göndermek üzere atık aktarma istasyonları
- 5) Atık yakma tesislerinin yapımı
- 6) Atıkları hammadde olarak kullanan tesislerin teşvik edilmesi
- 7) Tehlikeli atık envanterinin, inert atıklarla ilgili envanterlerin çıkarılması
- 8) İnert atıklar için depolama alanı kurulması
- 9) Eğitim faaliyetleri (çevre bilinci, kaynağında ayrıştırma, geri kazanım vb.)
- 10) Biyogaz üretim tesisi/tesislerinin yapımı
- 11) Hafriyat/inşaat/yıkıntı atıkları için kente yakın depolama tesisi/tesisleri
- 12) Hafriyat atıklarının geri kazanımı projesi (ESO, Büyükşehir Belediyesi, Üniversite işbirliği)

- 13) Arıtma çamurlarının değerlendirilmesi ve biyogaz elde edilmesi projesi (ESO, Büyükşehir Belediyesi ve Üniversite işbirliği)
- 14) İlçeler bazında atık toplama merkezleri (elektrikli-elektronik atıklar, tehlikeli atıklar, ilaçlar, bitkisel atık yağlar, atık lastikler, atık piller, organik atıklar vb.)

f. Eskişehir Gürültü Grubu

Eskişehir ilindeki diğer problem özellikle kent merkezinde yaşanan gürültü kirliliği problemidir. Bu çerçevede, Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve BEBKA uzmanlarının koordinasyonunda gerçekleştirilen Gürültü Grubu Çalışma toplantısına aşağıda isimleri verilen kurum ve kuruluşlardan toplam 6 temsilci katılım sağlamıştır.

- Eskişehir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi
- Eskişehir Ticaret Odası
- Osmangazi Üniversitesi
- Belediyeler (Tepebaşı, Odunpazarı)

Tartışılan Konular ve Sorunlar

Eskişehir’de özellikle Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerinin içerisinde yer aldığı kent merkezinde gürültü problemi yaşanmaktadır. Söz konusu gürültü kirliliğinin sebepleri aşağıda verilmektedir.

- Eğlence yerlerine bağlı gürültü: Eğlence mekanları kısıtlı ve aynı alanda bulunduğu için bulunduğu ilçeleri etkilemektedir. Eğlence mekanları ağırlıklı olarak Adalar semtindedir.
- İnşaat faaliyetlerinden kaynaklı gürültü
- Üretim yerlerinin binaların altında ve bitişiğinde yer alması,
- Sokak düğünlerinden ve havai fişeklerden kaynaklı gürültü
- Trafiğe bağlı gürültü (Çevre yolu ve ana caddelerdeki): Trafik akışının belirli bir eşiği geçtiği her yerde kara araçları gürültüsü vardır.
- Hava trafiğinden, özellikle jetlerden kaynaklanan gürültü,
- Hemzemin demiryolu geçitlerinin bulunduğu yerler ve hat boyundaki gürültü sorunları Sokak satıcılarından kaynaklı gürültü

Çözüm Önerileri ve Proje Konuları

- 1) Eğlence yerlerinin yerleşim yerlerinden daha uzak yerlerde yapılmasının planlanması,
- 2) Mevcut eğlence yerleri için de denetim ile kaynakta önlem alınması amaçlanması, Düğün vs. gibi törenler için düşük gelirli ekonomik gruptaki insanlar için belediyenin yer tahsis etmesi,
- 3) Sokak düğünleri ile havai fişek atılması ile ilgili saat sınırlaması getirilmesi, Eğitimle, afiş vs. araçlarla insanların bilinçlendirilmesi, (özellikle sokak düğünlerindeki yüksek ses,)
- 4) Mevcut üretim yerleri için ses tecridi (izolasyon) yapılması için gerekli önlemlerin alınması, (fırınlara, pastaneler vb.)
- 5) Soğutucular için yeni teknolojiye sahip makinelerinin alınması, mevcutların bakımının yapılması konusunda işletmelerin bilinçlendirilmesi,
- 6) Yüksek ses ile satış yapanlarla ilgili olarak denetimlerin artırılması,
- 7) Eğlence yerlerinin yoğun olarak yer aldığı alanlarda ölçümlerin sürekli olarak yapılması ile ilgili bir sistem kurulması, gürültü seviyesi ile ilgili veri tabanı oluşturulması ve periyodik olarak kamuoyuna internet üzerinden yayınlanması
- 8) Ayrıntılı veriye dayanan ve hazırlama maliyeti yüksek olan gürültü haritasının 4 Haziran 2010 tarihli ‘Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği’ne göre 2013’ün Haziran sonuna kadar hazırlanması
- 9) Gürültü ile mücadele konusunda bilinçlendirme çalışmaları

g. Bilecik Su Grubu

Bilecik ilindeki öncelikli çevre problemlerinden birisi su kirliliği problemidir. Bu çerçevede, Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve BEBKA uzmanlarının koordinasyonunda gerçekleştirilen Su Grubu Çalışma toplantısına aşağıda isimleri verilen kurum ve kuruluşlardan toplam 13 temsilci katılım sağlamıştır.

- Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
- Belediyeler (Bilecik, Söğüt)
- Bilecik İl Özel İdaresi
- Bilecik İl Tarım Müdürlüğü
- Kaymakamlıklar (Söğüt, Pazaryeri)
- Bilecik Üniversitesi
- Bozüyük OSB

Tartışılan Konular ve Sorunlar

1) Bilecik ili genelinde ilçelerin bazılarının kanalizasyon ve bütünün ise atıksu arıtma tesisinin bulunmaması ve atıksuların herhangi bir arıtıma tabi tutulmadan doğrudan alıcı ortamlara deşarj edilmesi,

- İl sınırları içerisinde geçen Sakarya nehri, Karasu nehri sanayi ve evsek atıksular ile kirlenmeye maruz kalmaktadır. Özellikle Bozüyük ilçesinin evsel ve endüstriyel atıksuları Karasu nehrine deşarj edilmektedir. Göksu Deresi de özellikle İnegöl sanayisinin yarattığı kirliliğe maruz kalmaktadır.
- Bilecik sınırları içerisindeki kirlilik dikkate alındığında ilk sırada evsel, ikinci sırada zirai ve üçüncü sırada endüstriyel kirlilik vardır, ancak dışarıdan gelen atıksular dikkate alındığında endüstriyel kirlilik ilk sırada yer almaktadır.
- Söğüt ilçesinde atıksular kanalizasyon aracılığıyla arıtılmadan doğrudan Söğüt deresine ve oradan Kızıldamlar barajına deşarj edilmektedir.
- OSB'ler içerisinde Bilecik 1. OSB'de atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bununla birlikte altyapısı tamamlanmadığı için Bozüyük OSB'de arıtma tesisi bulunmamaktadır. Pazaryeri OSB'nin ise halihazırda arıtma tesisi bulunan bir sanayi tesisi bulunmaktadır. Söğüt ve Osmaneli OSB'lerde ise arıtma tesisi bulunmamaktadır.

2) Bazı ilçelerin içme ve kullanma suyu şebeke sistemlerinin oldukça eski ve yıpranmış olması

- İl genelinde su kaynaklarında gerekli analizlerin yapılarak kurulması gereken tesisler tespit edilmelidir.
- Suların sertliği yüksek çıkmakta, altyapıda asbestli borular kullanılmaktadır. Bunların HDPE borularla değiştirilmesi gerekmektedir.

3) Sanayi faaliyetleri neticesinde su kaynaklarının aşırı derecede kirlenmesi

- Taş ve maden ocakları faaliyetleri dolayısıyla su kaynakları ve küçük yerlere isale edilen menbaalar olumsuz etkilenmektedir.
- Su kaynaklarında büyük oranda bakteriyolojik kirlilik yaşanmaktadır.
- Toprak ürünleri işleyen tesisler il sınırları içerisinde geçen akarsuları kirlenmektedir.

4) Tarımsal kaynaklı kirliliğin alıcı ortamları ve insan sağlığını etkilemesi, tarımda kullanılan pestisitler, gübreler vb.nin yeraltı ve yüzey sularına karışarak içme ve sulama suyu kalitesini düşürmesi,

- Kontrolsüz yapılan zirai ilaçlamalar kirlilik yaratmaktadır.
- Kanalizasyon atıksularının tarım ürünlerine geçmesi ciddi sağlık sorunlarına sebep olmakta, kimyasalların yanması sonucu bazı ürünlerde tehlikeli ve zararlı olarak tespit edilmektedir.
- Sakarya nehri yatağı boyunca özellikle Hamitabat-İnhisar arasındaki kısımda yapılan yoğun seracılık faaliyetleri kirlilik yaratmaktadır.
- Hayvancılık, balıkçılık yapan işletmelerden kaynaklanan kirlilik bulunmaktadır.

Çözüm Önerileri ve Proje Konuları

- 1) İl ve ilçelerde atıksu arıtma, kanalizasyon ve altyapı tesisi projelerinin gerçekleştirilmesi,
- 2) Eski ve yıpranmış içme ve kullanma suyu şebeke sistemlerinin yenilenmesi

h. Bilecik Atık Grubu

Bilecik ilindeki diğer çevre problemi atıkların yarattığı kirlilik problemidir. Bu çerçevede, Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve BEBKA uzmanlarının koordinasyonunda gerçekleştirilen Atık Grubu Çalışma toplantısına aşağıda isimleri verilen kurum ve kuruluşlardan toplam 13 temsilci katılım sağlamıştır.

- Bilecik İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
- Belediyeler (Bilecik, Söğüt)
- Bilecik İl Özel İdaresi
- Bilecik İl Tarım Müdürlüğü
- Kaymakamlıklar (Söğüt, Pazaryeri)
- Bilecik Üniversitesi
- Bozüyük OSB

Tartışılan Konular ve Sorunlar

- 1) İl merkezi ve ilçelerde katı atıkların düzensiz ve vahşi depolanması
 - Bilecik Belediyeler Birliği Entegre Katı Atık Yönetim Tesisi kurulması ihale aşamasında olup, tesis kurulumundan sonra sorun çözülecektir. Tesisin maliyeti yaklaşık 15 milyon Avro'dur.
- 2) Mevcut sahaların kapatılması sonrasında ortaya çıkacak olan rehabilitasyon ihtiyacı
- 3) Hafriyat, inşaat, yıkıntı atıklarının mevzuata uygun olarak bertaraf edilmemesi (gelişigüzel döküm işlemi)
 - Hızlı tren çalışmaları sonucunda ortaya çıkacak olan 10 milyon metreküp bir hafriyat bulunmakta olup, bunlar tarım arazilerine, ormana veya mezralara dökülecektir. Halihazırda köylülerden arazi kiralanarak hafriyatlar bu alanlara dökülmektedir.
- 4) Mermer ve madencilik atıklarının yarattığı kirlilik problemleri
 - Sanayide büyük yoğunluğu oluşturan seramik ve mermer fabrikalarının arıtma çamurları ve katı atıkları il genelinde en büyük problemlerden birisidir. İlde 700 civarında, mermer, feldspat, kuvars, kil vb. maden ocağı, buna bağlı olarak küçük ve büyük ölçekli toplam 43 mermer, 26 seramik fabrikasından büyük miktarlarda arıtma-çökeltme çamuru ile katı atık oluşmaktadır.
 - Bilecik genelinde, mermer ve seramik fabrikaları ile mermer ocaklarından yılda 12.000.000 ton civarında mermer kırığı, pasa ve seramik atığı olduğu tahmin edilmektedir. Bu atıkların büyük bir çoğunluğu ocak sahasında veya fabrika sahası içerisinde geçici depolanmaktadır.
 - Bilecik Merkez İlçesinde faaliyet gösteren çimento fabrikasında kalker ihtiyacını karşılamak üzere, mermer atıkları ve kırıklarını kullanmaktadır. Bu çimento fabrikası yılda ortalama 600.000 ton mermer atığı ve kırığını üretiminde kullanmaktadır.
- 5) Atıkların kaynağında ayrıştırılmaması
- 6) Eğitim ve buna bağlı bilinç ve uygulama eksiklikleri

Çözüm Önerileri ve Proje Konuları

- 1) Bilecik düzenli katı atık depolama tesisinin yapılması
- 2) Mermer ve seramik atıklarının sanayide hammadde olarak veya farklı amaçlarla tekrar kullanım olanaklarının araştırılması /geliştirilmesi,

Sonuç olarak, Bölge illerindeki öncelikli çevre problemlerini il ve ilçe düzeyinde değerlendirmek, çözüm alanlarını ve potansiyel proje önerilerini tespit etmek ve önümüzdeki dönem açılacak olan proje teklif çağrıları için bir altyapı oluşturmak amacıyla gerçekleştirilen ve katılımın yüksek olduğu bu Çalıştay ile bölge genelinde çevre alanında ilgili bütün kurum ve kuruluşlar bir araya getirilerek sorunlar yerinde ve karşılıklı olarak değerlendirilmiş, yukarıda detayları verilen çözüm önerileri ve proje konuları üzerinde görüş alışverişinde bulunulmuş ve hazırlanmakta olan TR 41 Bölgesi Çevre Durum Raporu için önemli veri girdileri temin edilmiştir.